

Antibiotikaforsyning – problem med paradokser

Michael 2026; 23: 199–202
doi: 10.56175/michael.13347

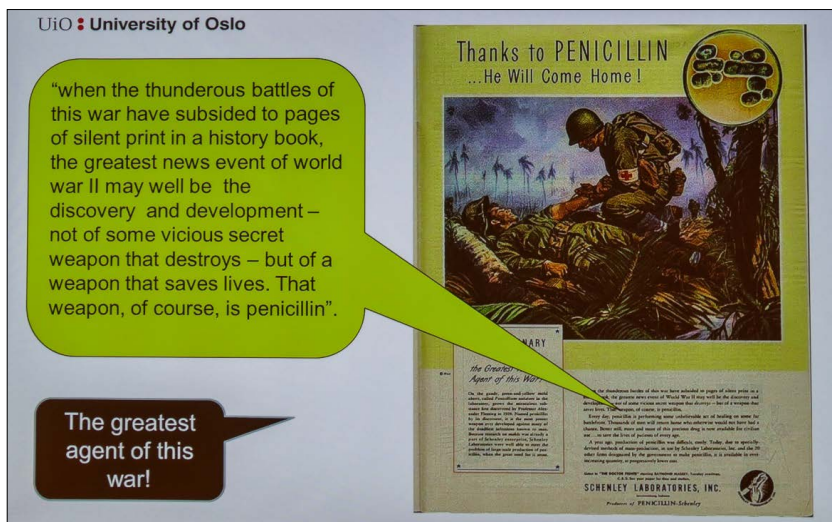
Var det antibiotika som bidro til seier i andre verdenskrig og som forbedret folkehelsen i etterkrigsårene? Hvordan står det til med verdens antibiotikaforsyning, utviklingen av nye midler og resistensproblemet? Dette var sentrale spørsmål på seminaret i Helsehistorisk forum i Oslo 28. november 2025.

De rundt 45 deltakerne fikk først høre et innledningsforedrag av professor i medisinsk historie ved Universitetet i Oslo, Anne Kveim Lie. Hun fortalte blant annet om penicillins oppdagelse i 1928, og hvordan stoffet var både kostbart og vanskelig å produsere. Først mot slutten av andre verdenskrig ble det mulig å masseprodusere penicillin, og det ble raskt tatt i bruk som et militært våpen, med mål om å redde sårede soldater fra å dø av sårinfeksjoner (figur 1).

Anne Kveim Lie refererte også til et omfattende tverrfaglig prosjekt ved Institutt for helse og samfunn ved Universitetet i Oslo, ledet av professor i medisinsk historie, Christoph Gradmann. Prosjektet utforsker antibiotika-historien med et bredt materiale som spenner fra arkiver i farmasøytisk industri til studier av økonomisk historie i India og etnologi i Afrika.

Antibiotika i etterkrigstiden

Etter andre verdenskrig økte den sivile bruken av penicillin og andre antibiotika dramatisk. Tidligere dødelige smittsomme sykdommer kunne nå bekjempes, noe som revolusjonerte verdens folkehelse. Samtidig førte dette til at de fleste land ble sterkt avhengige av antibiotika. Jo bedre økonomi og helsevesen et land utviklet, desto mer antibiotika ble brukt, og markedet vokste raskt. Etterspørselen økte også innen andre sektorer, som husdyrproduksjon og fiskeoppdrett.

Figur 1. Penicillin som livredder i den annen verdenskrig. Lysbilde fra Anne Kveim Lies presentasjon. Foto: Øivind Larsen

Likevel skjedde det noe bemerkelsesverdig. Til tross for et voksende marked stagnerte både forskning og produksjon av nye antibiotika. Man begynte å snakke om en mulig mangel på antibiotika, som kunne utgjøre en alvorlig trussel. Nye antibiotika ble stadig sjeldnere, mens produksjonen av eksisterende legemidler ble sentralisert og ofte flyttet til Asia, særlig India. Grunnen er at antibiotikaproduksjon og distribusjon i stor grad har vært styrt av markedets lover. Kostbar produktutvikling har for det meste foregått i private selskaper som er avhengige av fortjeneste, og spesielt i nye markeder i lavinntektsland er det ofte lite økonomisk gevinst å hente.

Produksjon og bruk av antibiotika er også regulert av nasjonale lover og regelverk som har betydelig innflytelse på markedet. Reglene varierer fra land til land, og markedet tilpasser seg nøye de lokale forholdene. Utvikling og produksjon skjer der forholdene er mest gunstige. Et illustrerende eksempel er endringen i Indias patentlovgivning i 1979, som gjorde det umulig å få patent på et legemiddel som allerede var patentert i et annet land.

Global produksjon og distribusjon

Postdoktor Mingyuan Zhang (figur 2) fortalte om Kinas omfattende statlige satsing på utvikling og produksjon av antibiotika. Kinesisk storindustri på dette feltet eksporterer nå til hele verden, hvorav mye går til India og utgjør grunnlaget for både Indias eget forbruk og videre eksport.

Figur 2. Mingyuan Zhang hadde med seg avkommet, som høyløytt tok avstand fra at mamma skulle holde foredrag alene, men trygt på hennes arm gikk det meget bra. Foto: Øivind Larsen

Stipendiat Lise Bjerke presenterte hvordan India har utviklet seg til å bli «verdens apotek», og hvordan global medikamenthandel har endret seg over tid. Tidligere gikk store varestrømmer hovedsakelig fra nord til sør, altså fra industriland i Nord-Amerika og Europa til fattige land i sør. Nå har strømmen i stor grad snudd til sør-sør-handel, for eksempel fra India for å dekke den økende etterspørselen etter medisiner i Afrika.

Foredragene ga mye å reflektere over. Lokal produksjon av antibiotika er i stor grad blitt lagt ned på grunn av markedskreftenes dominans, noe som har økt samfunnets sårbarhet for forsyningssvikt. I mange land er et velfungerende helsevesen nå avhengig av tilførsler fra utlandet. Politiske og økonomiske interesser er ikke alltid samkjørte, og dette gjelder også antibiotika. Et eksempel er USA som importerer store mengder fra Kina – en stormakt de har et komplisert forhold til. I en handelskrig kan antibiotika derfor bli et strategisk våpen, ikke i form av produksjon, men gjennom begrenset tilgjengelighet.

Figur 3. Panelsamtale om paradoksene. Fra venstre Anne Kveim Lie, Sigurd Høye, Lise Bjerke og ordstyrer Ageliki Lefkaditou. Foto: Øivind Larsen

Panelsamtale om antibiotikaresistens

Etter foredragene fulgte en panelsamtale ledet av Ageliki Lefkaditou, med Anne Kveim Lie og Lise Bjerke samt førsteamanuensis og leder for Antibiotikasenteret, Sigurd Høye (figur 3). Temaet var antibiotikaresistens – et problem som illustrerer et tydelig paradoks. Målet er jo å redusere antibiotikabruken, ikke å øke den. Konklusjonen var derfor som forventet: Det er avgjørende å fremme riktig og målrettet bruk av antibiotika.

Øivind Larsen
oivind@oivindlarsen.no

Øivind Larsen er professor emeritus ved Institutt for helse og samfunn, Universitetet i Oslo.

Redigert opptak av seminaret er tilgjengelig på nettet: <https://helsehistoriskforum.no/aktiviteter/post-rEPPQ-antibiotika-i-krise>